

onaj koji se pretpostavlja šemom teološke evolucije. Pretpostavljen je takođe teorijom verovatnoće ili indukcijom.²⁴

Za Deleza, po kontrastu, to »virtuelno« je realitet čiji koncept još uvek ne posedujemo: tako da nije »realizovano« već »aktuelizovano«. Aktuelizacija je proces diferencijacije, ali ova diferencijacija ne može, po definiciji, da bude data ili anticipirana našim konceptima; ne može da ude rečeno da je manje ili više verovatna; njen opis još uvek ne može da obeleži istinska vrednost. »Virtuelni multiplicitet« različit je od skupa stvari o kojima ne možemo da imamo koncept; tako da njegova »aktuelizacija« uključuje pronalazak nečega, što kroz prizmu našeg poimanja jeste nemoguće. »Ove crte diferencijacije su stoga zaista kreativne; one se aktualizuju putem pronalazanja.«²⁵ Događaj, za Deleza nije istorija ili drama sa svojim početkom i krajem; on je kreativna ili inventivna aktualizacija virtualne multipliciranosti.

»Virtuelno« time uključuje nešto što još nije vidljivo, zamislivo ili izrečivo, u onome što mi vidimo, mislimo ili govorimo. Ali ova negacija, kaže Delez nije logička; virtuelno nije ono što je oprečno ili suprotno mogućem: neko bi samo trebalo da zameni aktuelne pojmove u pokret koji ih pravi, da bi ih vratio natrag u virtuelnost koja se u njima aktuelizuje u takvom poretku gde diferencijacija nije nikada negacija, već kreacija, i da različito nije nikada negativno, već suštinski pozitivno i kreativno.²⁶ Nemogućnost onoga što je virtuelno u našem vremenu i prostoru, stoga nije logička poput poslovice — zagonetke, već istorijska — nemogućnost onoga što još nije ili više nije moguće da bude zamislivo, što još nije ili više nije moguće za nas da »nastanimo«.

Ona je utoliko »istorijska« ukoliko je u Fukoovom smislu princip singulariteta, tako da postoje događaji kroz mišljenje, i takve vrste genealoške kritike, da će tražiti da zapleše instance diskursa koje artikulisu ono što mi mislimo, govorimo i radimo, kao tako mnogo istorijskih događaja... koje neće moći da dedukuje iz forme onoga što znamo ono što je za nas nemoguće da uradimo i da znamo, ali... će se izdvojiti iz kontigenta onoga što nas je napravilo onakvima kakvi jesmo, kao mogućnost prestanka bivstvanja, delanja ili mišljenja onoga što jesmo, delamo i mislimo... neodređeni posao slobode.²⁷

PSALAM

Rajko Lukač

*Niko nam to ne spori, ni Bog,
da moramo mnogo živjeti. Do sami.*

*U osami, rušimo totem tijela sopstvenog,
crvotočan i nagorio, smrtni i sveti.*

*Kegle smo u sobi, leđima okrenuti drugima,
licem ka sebi, maskom. I svako će na pleći*

*leći bez udarca Božje kugle, sam od sebe. Jer
život je oružje, ne smrt, od kojeg tijelo zebe.*

FRESKA NEBESKA

*Kao nož iz draperije
iz jednog oblaka strši
oštar brk Dalijev*

(Milovan Marčetić: Harmonika/horror)

*U nuždi, duše prekinuše
šetnju po haosu. Sad stenju,
nesvikle na tvrdu stolicu,
čućeći po stijenju. Ali
to u šaci, to nisu
kljunovi opanaka,
već Dalijevi brčići to su
na nježnom Staljinovom licu,
divni ukras njegovom nosu.
Svetlost mu mrsi kosu,
a olaksane duše
stegnuše kais
i nastaviše
hod po haosu.*

Zbog toga ga je, komentarišući Fukoovu frazu istorija onoga sada«, Delez nazvao filzofom »aktuelnog«. Actuel može da znači »ovoga trenutka, postojeće, tekuće«; les actualites su novosti ili tekući događaji. Ali aktuelnost »ovoga sada« o kojoj bi Fuko pisao istoriju je nešto drugo, nešto »bezvremeno«.

Za Fukoa, Delez piše »aktuelno nije ono što mi jesmo već pre, ono što postajemo, što mi jesmo na putu dolazećeg, to znači, Ono Drugo, naše pridolazeće — drugo. U svakom dispozitivu, nužno je razlikovati ono što jesmo (ili ono što više nismo) od onoga što jesmo na putu dolazećeg: deo istorije i deo aktualiteta.«²⁸

Analizirajući istorijski »singularitet« kakvim smo ga konstruisali da bude (kao temu neke discipline ili normalizovane seksualnosti) Fuko bi mogao da »dijagnostikuje« ova sada u kojem postajemo nešto drugo. Mogao bi da prati trag crte aktualizacije onoga što još uvek nismo.

Analiza arhiva... je opravdana za našu dijagnozu. Ne zbog toga da bi nam omogućilo da isrcitamo tabele naših osobnih odlika, ili da skiciramo unapred lik koji ćemo imati u budućnosti. Ali to nas lišava kontinuiteta; rasipa vremenski identitet u kojem smo umoljeni da gledamo sami sebe kada želimo da vežbamo diskontinuitet istorije.²⁹

Fuko bi mogao da se zapita kako »nastaniti«, takve momente »Aktualiteta« u kojima postajemo drugačiji od onih kakvim nas je istorija konstruisala da budemo, takve heterotopijske momente naše tekuće istorijske »nemogućnosti«, momente pronalaska.

Sumirajući: uvek postajemo nešto drugo u odnosu na što jesmo u prostoru koji smo konstruisali za nas da bi ga nastanili. To je događaj ovog *devenir-autre* koji nam dozvoljava da vidimo šta je »nenastanjivo« u tim konstrukcijama, i tako se izlažući pronalascima. Pa ipak to se čini bez projektovanja novog poretka, ili obezbeđivanja novog programa života. Nužnost koja nas primorava da prekinemo naše istorijske načine stanovanja i da pronalazimo druga nije programska. To je tačka razdvajanja onoga što uzimamo zdravo za gotovo a koja zahteva od nas da budemo zajedno u određenom vremenu i prostoru: *le point de folie*. Upravo sa ove tačke ludosti, sa koje možemo da analiziramo genealogiju mesta obeležnog za naše sopstveno konstruisanje — sebstva kroz takve načine nastanjivanja stvarima koje uzimamo kao evidenciju-sebstva, i upravo od njih mi možemo ponovo da počnemo inventivni zadatak konstruisanja nas samih bez uređenja načina življenja, zadatak naše slobode. Dijagnostikujući ono što nam se dešava je obeležiti, sa tačke ludosti u našem vremenu i prostoru, crte našeg aktualiteta, tog Drugog koje postajemo

ŠTA JE NOVO U ARHITEKTURI?

Šta je novo u arhitekturi; šta je novo u našem građenju i našem stanovanju? To je pitanje za koje se može reći da opседа naš period tehnoloških pronalazaka i mogućnosti. To je centralno pitanje koncepta avant-garde; ako pod avant-gardom podrazumevamo grupu koja nosi snagu specifične vrste novina u našoj istoriji.

Avant-garda ipak nije shvatila ono što je novo na isti način.³⁰ Pojednostavljajući ono što bez sumnje jeste složenost istorije, moglo bi se reći da avant-garda nije shvatila novinu kroz pojmove »iznenadenja« »događaja« a koje uključuje prostor i vreme. Obzirom da je avant-garda želela za sebe samu da bude »subjekt« te novine — gospodar i upravnik, da na sebe preuzme obrazovanje drugih novom poretku stanovanja, za koju je bila subjekt. Ono što je novo moglo bi da se dakle, pokaže svima u svom čistom vidljivom obliku, to nije bila novina nečistog, podeljene »multipliciranosti« onog što još uvek ne može da bude viđeno, onoga što mi nalazimo u ovome sada i ovdje. Ukoliko je avant-garda želela da otkloni napetost između umetnosti i tehnološke nužnosti ispunjavanjem »funkcije« u vidljivoj »formi«, pre nego da pokuša da izloži u datim formama napetosti sa funkcijom, bila bi to šansa jednog pronalaska — koji tek treba da se desi. Novina koju je avant-garda pronosila, ukratko, nije bila novina istorijskog pronalazaštva već istorijskog progresa. Bila je to, Derida bi mogao da kaže, »novina istog« — »novo« »novog poretka«³¹ ona je pronalazila »moguće iz mogućeg«, i nije bila (ili nije mogla za sebe da zna da jeste) arhitektura »nemogućeg«. Filozofska tema »drugog vremena, drugog prostora« nudi nam drugačiji način mišljenja o onome šta je novo u arhitekturi. Takva »arhitektura događaja« je arhitektura ne onog mogućeg već aktuelnog, te time uključuje drugačije ideje o novom — novo nije moguće već je aktuelno. Novo je »zajedništvo« našeg pronalaska, iznenadenje onog što nije moguće u istoriji prostora, u kome se pronalazimo. To nije pronalazak moguće forme koja treba da se realizuje, već različite virtualnosti o kojoj još uvek nemamo koncept ili koju još uvek ne imenujemo. Mi nismo gospodari i upravnici ovakve novine, mi ne nastanjujemo »utopiju« onoga što će se realizovati u istoriji, već »heterotopiju« ovih »crta diferencijacije« koje se »aktualizuju pronalazanjem«. To je razlog zašto ne možemo da pronademo *nas same* bilo gde: naše mesto tek treba da dođe, naše vreme tek treba da zauzme mesto. Te time pitanje šta je novo u arhitekturi tako postaje pitanje onoga, kako da nastanimo to drugo vreme, to drugo mesto.

25 Bergsonism s 101
26 Ibid s 103
27 «What is Enlightenment» u *Foucault Reader* s 14
28 «Foucault, historien du present» u *Michel Foucault, philosophe* Seuil 1989 (Raspisao sam o Delezovoj formaciji u »Crisis« predgovoru u *Representations*)
29 *The Archeology of Knowledge* ss 130-31
30 U »*Le nominalism pictural*« Minuit 1984 Thierry de Duve razlikuje dva moedela označitelja piktoralne novine u istoriji avant-garde: odbacivanje ili pariski model i sukcesiju ili minhenki model. Knjiga je o Dišanovom pronalasku ready-made-a kao posebne vrste događaja u istoriji (Pariz i Minhen su bili dva grada Didaangov pronalaska). De Duve kaže da tamo gde je Gropijus pokušao da kombinuje tehnologiju sa umetnošću u figuri funkcionalističkog Gestalter, Dišan povezuje tehnologiju sa »napuštanjem« u umetnosti — ready-made nije bio jedan industrijski produkt obogaćen umetnošću kroz njenu selekciju a ne njenu funkciju. Dakle Dišan nije bio utopista: »vreme« pronalaska ready-made-a nije imati novi plastični poređak, već »napuštanje« jednog takvog poretka. Ja diskutujem o ovom gledištu u Predgovoru engleskog prevoda ove knjige, izdate u Minnesota University Press.

31 U *Psyché* s 475, Deridine primedbe na propuštanju sada frekventne upotrebe »post« u »postmodernizmu« ili »poststrukturalizmu« da oni još uvek ostaju taoci »istorijske kompulsivnosti« »progresivističke ideologije«. Dakle postmoderna bi mogla da prekine sa modernom sam kroz pojmove progresivističke koncepcije prelomnom karakteristikom moderne: kao takvom ne bi mogla da se obezbedi vreme ili novina jednog događaja.